

MARTINA KORIĆ □ Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb

dr. sc. FILOMENA SIROVICA □ Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb

Značenje hemerotečne građe za muzejsku djelatnost¹

Prvi zakon koji propisuje muzejsku djelatnost u Hrvatskoj donesen je 1960.², nakon čega je izmijenjen i dopunjen 1965.³ Iako se taj, kao i nakon njega doneseni zakoni⁴ odnosili i na važnosti vođenja stručne dokumentacije u muzejskoj djelatnosti, nedostajale su detaljne smjernice koje bi nedvosmisleno regulirale način njezina prikupljanja, obrade i pohrane. Učinjeno je to 2002., kada je uz tadašnji Zakon o muzejima⁵ donesen Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi.⁶ Time je muzejskim ustanovama u Hrvatskoj prvi put zakonski propisana obveza prikupljanja i pohranjivanja hemerotečne građe.⁷

Pravilnikom je propisano da hemeroteka sadržava članke iz novina i časopisa, čime su definirane vrste publikacija koje pripadaju hemerotečnoj građi.⁸ Novine i časopisi serijske su publikacije koje, prema suvremenim definicijama, obuhvaćaju i tiskane i e-publikacije. Zahtjevi koje publikacija mora zadovoljiti da bi se smatrala novinama jesu periodičnost i aktualnost,⁹ pa se novine objavljuju dnevno, tjedno ili polutjedno.¹⁰ Časopisi, pak, izlaze u razmacima duljim od petnaest dana, a kraćim od jedne godine¹¹ te su, za razliku od novina koje sadržavaju kraće, međusobno neovisne i nepovezane članke, uglavnom tematski koncipirani.¹²

Muzejska hemeroteka bavi se prikupljanjem članaka iz novina i časopisa koji prenose vijesti vezane za muzejsku građu i povijest muzeja te za sve aspekte aktivnosti muzeja i muzejskih djelatnika. Jedinstven je izvor podataka upotrebljivih za različite namjene i čuva raznovrsne zapise o kronologiji muzejske djelatnosti. Novinski su članci pokatkad jedina informacija o pojedinim događanjima u muzeju pa, ako je građa prikupljena tijekom duljeg razdoblja, hemerotečni fond može biti posebice koristan za proučavanje povijesti muzeja te biti iznimno važan izvor podataka za znanstvenoistraživački rad.¹³

Sustavno praćenje dnevnih medijskih objava može služiti za analizu medija i medijskih sadržaja te za ocjenu kvalitete odnosa s medijima i odnosa medija prema muzejskoj djelatnosti. Novinski članci mogu preuzeti ulogu muzejskog izložka i biti tema izložbenog projekta. O tome najbolje svjedoči izložba *Hemeroteka kao kronika muzeja* autorice Natali Čop, kojom je putem

novinskih članaka ilustrirana povijest Narodnog muzeja Zadar.¹⁴ Novinski članci mogu biti i popratni dio tematske izložbe ili publikacije, kao na izložbi Arheološkog muzeja u Zagrebu pod nazivom *Hrvatska u vrijeme kneza Branimira – pisana svjedočanstva o knezu Branimiru i arheološka istraživanja Gornjeg Muća* autorica Maje Bunčić, Anite Dugonjić i Maje Petrinec.¹⁵ Novinski članci u tom primjeru svjedoče o okolnostima pronalaska Branimirova napisa u Gornjemu Muću te ilustriraju medijsko praćenje različitih muzejskih programa o temi kneza Branimira i napisa iz Gornjeg Muća. Stoga su članci iz novina i časopisa iznimno vrijedan izvor informacija za različita istraživanja jer daju specifičan uvid u određene trenutke vremena te tako omogućuju rekonstrukciju društvenih odnosa, političkih prilika, javnog mišljenja i kulturnih interesa¹⁶ odnosno okolnosti koje utječu na razvoj djelatnosti muzejskih ustanova i mijenjanje same definicije muzeja.

Prikupljanje publikacija u knjižničnoj djelatnosti

Prikupljanje objava iz novina i časopisa čini manji dio djelatnosti koje se provode u sklopu rada na muzejskoj dokumentaciji. No istodobno je prikupljanje i pohrana svih vrsta publikacija osnovna djelatnost knjižnica te je zakonska obveza svih nakladnika u Hrvatskoj predaja obveznih primjeraka Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (NSK).¹⁷ U skladu s trenutačno važećim Zakonom o knjižnicama¹⁸, uređuje se obveza dostave i pohrane obveznog primjerka svih vrsta publikacija u NSK-u u Zagrebu, ali i u ostalim sveučilišnim i općeznanstvenim knjižnicama u Osijeku, Rijeci, Puli, Zadru, Splitu, Dubrovniku i Mostaru, kao i u matičnoj knjižnici na području županije u kojoj se nalazi sjedište nakladnika. Obveza se odnosi na sve vrste objava, među ostalim i na knjige i serijske publikacije te na *online* publikacije kojima pripadaju e-knjige, e-serijske publikacije, mrežne stranice i dr.¹⁹ Nakladnici su obvezni o svom trošku dostaviti primjerke publikacija NSK-u u Zagrebu, koja ih zatim prosljeđuje ostalim depozitnim knjižnicama. Publikacija mora biti potpuna i dostavljena u obliku namijenjenom za daljnju distribuciju.²⁰

Cilj zakonske obveze jest dugoročna pohrana svih vrsta publikacija objavljenih u Republici Hrvatskoj te njihovo

1 Rad je utemeljen na pismenom radu M. Korić nastalom u sklopu stručnog ispita za zvanje dokumentarista pod mentorstvom Ane Solter. Problematika prikazana u radu obrađena je tijekom stručnog osposobljavanja na Odjelu za dokumentaciju Arheološkog muzeja u Zagrebu pod mentorstvom F. Sirovice.

2 Sabor Narodne Republike Hrvatske, „Zakon o muzejima”, 7. prosinca 1960., *Narodne novine* 49/1960.

3 Sabor Narodne Republike Hrvatske, „Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o muzejima”, 18. veljače 1965., *Narodne novine* 6/1965.; Sabor Narodne Republike Hrvatske, „Zakon o muzejima (pročišćeni tekst)”, 13. svibnja 1965., *Narodne novine* 19/1965.

4 Iva Meštrović, „Upravno-pravno uređenje muzejske djelatnosti”, *Ethnologica dalmatica* 12 (2003): 133; Sabor SR Hrvatske, „Zakon o muzejskoj djelatnosti”, 28. ožujka 1977., *Narodne novine* 12/1977.; Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora, „Zakon o muzejima”, 16. listopada 1998., *Narodne novine* 142/1998.

5 Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora, „Zakon o muzejima”, 16. listopada 1998., *Narodne novine* 142/1998, čl. 8.

6 Ministarstvo kulture, „Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi”, 16. rujna 2002., *Narodne novine* 108/2002.

7 Trenutačno je na snazi novi Zakon o muzejima donesen 2018. (Hrvatski sabor, „Zakon o muzejima”, 3. srpnja 2018., *Narodne novine* 61/2018), no pravilnik koji bi, u skladu s novim zakonom, trebao propisivati sadržaj i način vođenja muzejske dokumentacije (*isto*, čl. 8., 43.) još nije donesen. Za vrijeme pisanja ovog rada na snazi je bio Pravilnik iz 2002. (Ministarstvo kulture, „Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi”, 16. rujna 2002., *Narodne novine* 108/2002) te je rad utemeljen na njime definiranim propisima.

8 Ministarstvo kulture, „Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi”, 16. rujna 2002., *Narodne novine* 108/2002, čl. 27.

9 Svetlana Mokriš, „Novine i njihova uloga u društvenoj zajednici”, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, br. 4 (2011): 117-121.

10 IFLA Cataloguing Section and ISBD Review Group, „ISBD, International Standard Bibliographic Description – Consolidated Edition” (De Gruyter Saur, 2011), 333.

11 Proleksis enciklopedija, „Periodična publikacija (periodika)”, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, 2012., <http://proleksis.lzmk.hr/41376/> (pristupljeno 13. listopada 2019.).

12 Slaven Ravlić, ur., „Časopis”, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13196> (pristupljeno 22. svibnja 2020.).

13 Vidjeti npr. Sanjica Faletar Tanacković; Maja Krtalić; Darko Lacović, “Newspapers as Research Source: Information Needs and Information Seeking of Humanities Scholars”, u: *Digital Transformation and the Changing Role of News Media in the 21st Century, IFLA Newspapers Section Pre-Conference* (Geneva: IFLA Newspapers Section), https://www.ifla.org/files/assets/newspapers/Geneva_2014/s6-lacovic-en.pdf (pristupljeno 11. svibnja 2020.); Maja Krtalić i Hana Marčetić, „Korištenje novinskih zbirki u informacijskim ustanovama za potrebe znanstveno-istraživačkog rada: Iskustva povjesničara i filologa”, *Libellarium* 7, br. 2 (2014).

14 Narodni muzej Zadar, „Dokumentarna izložba ‘Hemeroteka kao kronika muzeja u Galeriji umjetnina’”, <http://nmz.hr/hr/izlozbe/dokumentarna-izlozba-hemeroteka-kao-kronika-muzeja-u-galeriji-umjetnina,919.html> (pristupljeno 31. listopada 2019.).

15 Maja Bunčić i Anita Dugonjić, ur., *Hrvatska u vrijeme kneza Branimira: povodom 1130. obljetnice od godine uklesane uz ime kneza Branimira na oltarnu gredu iz Gornjeg Muća* (Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 2018.).

16 Jadranka Belevski; Natalija Čop; Goran Zlodi, „Hemeroteka i povezani dokumentacijski fondovi: od stručne obrade do krajnjeg korisnika u mrežnom okružju”, u: *Zbornik 1. i 2. skupa muzejskih dokumentarista Hrvatske*, ur. Dubravka Osrečki-Jakelić i Borut Križ (Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2017.), 120.

čuvanje kao dijela hrvatske kulturne baštine, no sustav pohrane koji se oslanja na obvezni primjerak u obliku namijenjenom za daljnju distribuciju ima određene nedostatke. Naime, tiskana građa danas izvorno nastaje u digitalnom obliku te je digitalna tiskarska matrica posljednja digitalna inačica publikacije prije tiskanja i stoga njezin vjerni predložak, odnosno svojevrsni digitalni izvornik. Trajna pohrana digitalnih tiskarskih matrica u Republici Hrvatskoj propisana je Zakonom o knjižnicama,²¹ no za razliku od precizno određenih nacionalnih ustanova za pohranu obveznog primjerka, odluka o mjestu pohrane digitalne tiskarske matrice prepuštena je nakladniku. Time trajno očuvanje digitalnih tiskarskih matrica nije u potpunosti osigurano²² jer takvu razinu zaštite može jamčiti samo nacionalna ustanova čija je djelatnost usmjerena upravo na dugoročnu zaštitu i očuvanje kulturne baštine.

Ipak, pojava različitih vrsta elektroničkih izdanja donijela je jasne zahtjeve za redefiniranje značenja samog pojma publikacije, kao i za revidiranje zakonskih propisa namijenjenih reguliranju načina njihova objavljivanja i pohrane. Važan doprinos tome dalo je Hrvatsko novinarsko društvo 2003. izjednačivanjem elektroničkih publikacija s tiskanim izdanjima.²³ Ti su oblici publiciranja danas definirani Zakonom o elektroničkim medijima²⁴ kao „... urednički oblikovani programski sadržaji koji se objavljuju dnevno ili periodično putem interneta od strane pružatelja elektroničkih publikacija u svrhu javnog informiranja i obrazovanja”, te su uključeni u odredbu o obveznom primjerku Zakona o knjižnicama.²⁵

Nakon objave elektroničke odnosno mrežne publikacije nakladnici su dužni obavijestiti NSK u Zagrebu radi trajne pohrane. Mrežne se publikacije pohranjuju putem Hrvatskog arhiva weba,²⁶ sustava pokrenutog suradnjom NSK i Sveučilišnoga računskog centra (SRC-a). Njegova je zadaća selektivno probiranje javno dostupnoga mrežnog sadržaja i stvaranje arhivske zbirke koja čuva tu vrstu nacionalne kulturne baštine.²⁷

Dodatno, postupci digitalizacije danas su neizostavan dio aktivnosti svih ustanova kojima je središnja djelatnost prikupljanje, obrada i prezentacija kulturne baštine. Cilj digitalizacije je očuvanje, održavanje i upravljanje podacima te omogućavanje pristupa i različitih mogućnosti upotrebe i reupotrebe.²⁸ U tom kontekstu među mnogim projektima NSK-a u Zagrebu posebno značenje ima projekt *Stare hrvatske novine*²⁹, koji omogućuje slobodan i jednostavan pristup digitaliziranim hrvatskim novinama iz razdoblja od 1789. do 1945. NSK kao središnje mjesto pohrane svih vrsta publikacija realizacijom i svakom budućom dogradnjom različitih projekata digitalizacije dostupnih preko njezinih mrežnih stranica postaje neizostavno mjesto dobivanja informacija o objavama koje su pratile djelatnost muzejskih, ali i drugih javnih ustanova. Proširenjem zakonske obveze dostavljanja obveznog primjerka i na digitalne tiskarske matrice NSK bi postao i središnje mjesto pohrane svih vrsta izvorno digitalnih publikacija, čime bi znatno proširio vrijednost

svog fundusa. Usto, s razvojem i regulacijom sustava pristupa, nužno ovisnoga o različitim razinama zaštite autorskih prava i intelektualnog vlasništva, NSK je sposoban dugoročno otvoriti široke mogućnosti raznolike upotrebe i reupotrebe pohranjenih digitalnih publikacija.

Problematika prikupljanja i pohrane hemerotečne građe

Redefiniranje pojmova novina i časopisa kako bi se obvezom pohrane obuhvatile elektroničke publikacije uvjetovalo je potrebu izmjene zakonskih regulativa pa, posljedično, obveznom postaje i njihova pohrana u muzejskoj hemeroteci.³⁰ Ipak, jednostavna pretraživost i brza dostupnost mrežnog sadržaja čini njegovu upotrebu, u usporedbi s podacima pohranjenim u muzejskim bazama, neusporedivo lakšom. Unošenjem bilo kojeg pojma u odabrani mrežni pretraživač ili pretraživač pojedinog novinskog portala vrlo se jednostavno dolazi do željenog sadržaja koji je pohranjen u svom izvornom obliku i u cijelosti pretraživ. Međutim, analiza dostupnosti digitalnih arhiva dnevnih novina pokazuje kako pojedini portali imaju otvoren pristup svojim elektroničkim izdanjima, kao i arhivima izdanja, dok su digitalne inačice tiskanog sadržaja obično dostupne isključivo pretplatnicima.³¹

No komercijalna vrijednost serijskih publikacija poput novina i časopisa upravo je njihova aktualnost, pa omogućavanje otvorenog pristupa s vremenskim odmakom ne bi nanijelo financijsku štetu nakladnicima.

Usto, mrežni sadržaj nije trajan te se lako može izmijeniti i izbrisati pa pohrana takvih objava u muzejskoj hemeroteci postaje moguća samo njihovim ispisom. Time se gubi ne samo autentičnost zapisa kao mrežne objave već i puna pretraživost sadržaja koji je tim postupkom izdvojen s izvornog mjesta objave i pohrane. Ispisana objava postaje zaseban dokument koji je u muzejskim ustanovama najčešće pohranjen u svojevrsnu bazu dokumenata pretraživu samo po ograničenom setu manje ili više proizvoljno pripisanih podataka. Dodatno, takvim se postupkom gube i poveznice na raznovrsni vezani digitalni sadržaj, što uzrokuje gubitak potencijalno važnog seta podataka. Stoga ključnu ulogu u osiguranju dostupnosti i očuvanju elektroničke građe ima Hrvatski arhiv weba, koji uz redovno ažuriranje može u potpunosti zadovoljiti potrebe muzejskih institucija za podacima o količini, sadržaju i vrsti mrežnih objava o muzejskoj djelatnosti.

Za razliku od elektroničkih, korištenje tiskanim serijskim publikacijama pohranjenim u knjižnicama obilježeno je sasvim drugačijim značajkama. Naime, iako pruža osjećaj autentičnosti, korištenje tiskanom građom ima i brojne nedostatke. Dio problema odnosi se na standard očuvanja i zaštite tiskane građe,³² no u razmatranom kontekstu temeljni je nedostatak vezan za ograničena pristupa. Osim što su dostupne samo na mjestu pohrane, tiskanim inačicama ne može istodobno pristupiti veći broj korisnika, pa istraživanje provedeno u

sklopu projekta *Novinska građa kao izvor znanstvenih informacija u društvenim i humanističkim znanostima* pokazuje kako su korisnici novinske građe općenito nezadovoljni upravo njezinom nedostatnom dostupnošću te smatraju kako je potrebno omogućiti otvoreni pristup njezinim digitalnim inačicama.³³

Osim toga, pohranjivanje samo tiskanih inačica te slaba kontrola sustava pohrane digitalnih tiskarskih matrica mogu potaknuti naknadnu potrebu digitalizacije. U današnje vrijeme, kada sve publikacije izvorno nastaju u digitalnom obliku, ponovna pretvorba tiskanih inačica u digitalni oblik nije samo dodatni gubitak vremena i sredstava već je i postupak kojim reprodukcija kvalitete izvornoga digitalnog predloška nije zajamčena. Time zakonski propisana pohrana digitalnih tiskarskih matrica u središnju, nacionalnu knjižničnu ustanovu može omogućiti dugotrajnu i sigurnu zaštitu publikacija u digitalnom obliku te nemjerljivo proširenje njihove dostupnosti i mogućnosti uporabe.

Javna dostupnost digitalnih inačica tiskanih serijskih publikacija znatno bi olakšala i muzejsku djelatnost. Skupe usluge praćenja medija (*press clipping*) velikom broju muzeja nisu dostupne, što dovodi do ovisnosti fonda hemeroteke o angažmanu muzejskih djelatnika.³⁴ Nabava tiskanih publikacija danas zahtijeva i digitalizaciju prikupljenih članka, pa i takvo praćenje medijskih objava podrazumijeva znatna ulaganja i sredstava i vremena. Osim toga, digitalna kopija neće dosegnuti kvalitetu izvornika, što nužno dovodi u pitanje smislenost digitalizacije tiskanih objava nastalih iz izvorno digitalnih predložaka. Ni objave koje pristižu komercijalnom uslugom praćenja medija nemaju izvorno digitalni oblik, već su to digitalne kopije medijskog sadržaja niske rezolucije. Najčešće se dostavljaju kao slikovne datoteke pohranjene u pdf formatu, čime je onemogućeno prepoznavanje i pretraživanje sadržaja te je dodatno smanjena njihova upotrebljivost. Stoga se te kopije ne mogu rabiti za ponovnu objavu ili pretisak, već su samo podatak o količini, vrsti i sadržaju objave.

Digitalizacija i inventarizacija starije hemerotečne građe, koja se godinama prikupljala u muzejima, može biti iznimno korisna ako postupak rezultira strukturiranim i pretraživim setom podataka s raznovrsnom namjenom unutar muzejske djelatnosti. Ipak je upotrebljivost takvog sadržaja također ograničena jer muzeji obično ne raspolažu ni sredstvima, ni opremom, ni znanjem za prikladnu digitalizaciju i zatim za obradu i pohranu koja hemerotečnu građu može učiniti lako dostupnom i pretraživom u smislu cjelokupnog sadržaja. Upravo u tom kontekstu portal *Stare hrvatske novine* dobiva iznimno značenje jer svim zainteresiranim korisnicima omogućuje pristup starim novinskim publikacijama. Velika je prednost portala primjena optičkog prepoznavanja znakova pri digitalizaciji građe, što omogućuje ne samo pretraživanje pripisanih podataka već i stvarnog sadržaja teksta. Time je omogućeno neusporedivo kvalitetnije i temeljitije pretraživanje željenog sadržaja.³⁵ Organizacija i

ustpostava sličnog projekta usmjerenoga na digitalizaciju svih serijskih publikacija bio bi izniman doprinos mnogim ustanovama i drugim korisnicima kojima je sadržaj takve vrste važna građa i izvor podataka za djelatnost koju obavljaju.

Portali *Stare hrvatske novine* i *Hrvatski arhiv weba* potvrđuju potrebu za sustavnim prikupljanjem ne samo tiskanih primjeraka već i izvornih digitalnih matrica u sklopu knjižnične djelatnosti. Pohranom digitalnih matrica u nacionalnoj ustanovi osigurala bi se kvalitetna i trajna zaštita i dobilo centralizirano mjesto pohrane koje omogućuje istodoban pristup većem broju korisnika ili, mrežnim putem, neograničenom broju njih te lakše umnožavanje građe i rukovanje njome.³⁶ Kada se uzme u obzir da je prikupljanje hemerotečne građe obveza svih muzeja, ali i drugih javnih ustanova u Republici Hrvatskoj, postaje jasno da su troškovi koje stvara taj postupak iznimno visoki. Kako se većinom pokrivaju javnim sredstvima, neupitno je da sustavi pohrane novinskog sadržaja zahtijevaju reorganizaciju postupka na nacionalnoj razini.

Zaključna razmatranja. Odavno je prepoznata važnost medijskih objava za muzejsku djelatnost te se prikupljanje i pohrana članaka iz novina i časopisa provodi mnogo dulje od zakonskih regulativa koje to danas propisuju. Novine i časopisi jedinstven su izvor informacija te njihov sadržaj u muzejskim institucijama ima višestruku upotrebu, najčešće povezanu s izradom godišnjih izvješća, analizom medija i publike te stručno-znanstvenom analizom ili s prezentacijom medijskih sadržaja u sklopu različitih muzejskih projekata.

No pohrana i očuvanje publikacija temeljna je djelatnost knjižnica te je zakonska obveza svih nakladnika predaja obveznih primjeraka, što osigurava dugoročno očuvanje tog segmenta nacionalne kulturne baštine. Ipak, zakon propisuje obvezu predaje građe u obliku u kojemu je namijenjena za daljnju distribuciju te je briga o pohrani digitalnih tiskarskih matrica tiskanih publikacija prepuštena nakladnicima.

Digitalna tiskarska matrica posljednja je digitalna inačica publikacije koja omogućuje ponovnu reprodukciju publikacije i raznovrsne načine njezine uporabe u elektroničkom okruženju te se može smatrati predloškom jednako vrijednim očuvanja kao i tiskano izdanje. Razvoj prikladnoga zakonskog okvira kojim se regulira pohrana tog segmenta hrvatske kulturne baštine u nacionalnoj ustanovi preduvjet je njegova trajnog očuvanja, dok donošenje propisa o pravima pristupa može osigurati prikladnu regulaciju dostupnosti digitalnog sadržaja usklađenu sa zakonskim regulativama o autorskim pravima i intelektualnom vlasništvu.

Stvaranje nacionalne baze digitalnih tiskarskih matrica osiguralo bi muzejima, ali i drugim javnim ustanovama s obvezom prikupljanja hemerotečne građe, pristup podatcima u obliku koji može zadovoljiti njihove stvarne

17 U Hrvatskoj se obveza dostavljanja tiskanih publikacija može pratiti od 19. stoljeća. Iako se takvi propisi u početku vežu za cenzuru i kontrolu tiska, s vremenom preraštaju u zakonski propisanu obvezu koja omogućuje pohranu, zaštitu i očuvanje nacionalne pisane kulturne baštine (Aleksandar Stipčević, „Obvezni primjerak između kulture i cenzure”, *Knjižničarstvo, glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje i Srijema* 1 (1997): 9-11).

18 Hrvatski sabor, „Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti”, 13. veljače 2019., *Narodne novine* 17/2019.

19 *Isto*, čl. 37.

20 *Isto*, čl. 39., st. 6.

21 *Isto*, čl. 39.

22 Sonja Pigac i Ingeborg Rudomino, „Trajna pohrana digitalnih novina: primjeri dobre prakse”, 2016, https://www.academia.edu/31119237/Trajna_pohrana_digitalnih_novina_primjeri_dobre_prakse_Digital_print_master_of_newspapers_long-term_preservation (pristupljeno 11. studenog 2019.).

23 Palibrk, Dušanka, *Značaj i dostupnost digitalnih arhiva dnevnih novine* (diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, 2017.), 21.

24 Hrvatski sabor, „Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektroničkim medijima”, 15. srpnja 2013., *Narodne novine* 94/2013, čl. 2.

25 Hrvatski sabor, „Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti”, 13. veljače 2019., *Narodne novine* 17/2019, čl. 37.

26 Prije 2010. bio je poznat pod nazivom Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija.

27 Hrvatski arhiv weba, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, <http://haw.nsk.hr> (pristupljeno 30. listopada 2019.); Karolina Holub i Ingeborg Rudomino, „Nakladnici mrežnih publikacija i Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija: istraživanje”, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, br. 3 (2011).

potrebe, istodobno dokidajući troškove koji nastaju postupcima prikupljanja, digitalizacije, inventarizacije i interne pohrane velikih količina materijala. Ipak, razvoj zakonske regulative i sustava koji to omogućuje tek slijedi.

LITERATURA

28 Costis Dallas, "An agency-oriented approach to digital curation theory and practice", u: *International Cultural Heritage Informatics Meeting (ICHIM07): Proceedings*, ur. Jennifer Trant i David Bearman (Toronto: Archives & Museum Informatics, 2007), 50-51; Alison Jones, *The Many Uses of Newspapers*, Technical Report for IMLS Project "The Richmond Daily Dispatch", 2005., <http://dlxs.richmond.edu/d/ldr/docs/papers/usesofnewspapers.pdf> (pristupljeno 11. svibnja 2020.), 22-26; Maja Šojat Bikić, "Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku", *Muzeologija* 50 (2013): 119; Filomena Sirovica, "Digitalizacija arheološke terenske dokumentacije Arheološkog muzeja u Zagrebu", *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu* 49, (2016): 285-286.

29 *Stare hrvatske novine*, portal digitaliziranih novina, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx> (pristupljeno 12. studenog 2019.).

30 Ministarstvo kulture, "Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi", 16. rujna 2002., *Narodne novine* 108/2002, čl. 27.

31 Palibrk, Dušanka, *Značaj i dostupnost digitalnih arhiva dnevnih novina* (diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, 2017.).

32 Tiskane su serijske publikacije zbog učestale uporabe te loše kvalitete novinskog papira izrazito sklone propadanju. Istodobno, pohrana novih izdanja tiskanih serijskih publikacija često je popraćena problemom osiguranja adekvatnog prostora pohrane, što rezultira narušavanjem standarda očuvanja i zaštite tiskane građe, te je već primijećeno da se time gubi i sam smisao institucije obveznog primjerka (Josip Stipanov, "Stanje, problemi i perspektive obveznog primjerka u Hrvatskoj", *Knjižničarstvo, glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje i Srijema* 1, 1997: 40).

33 Maja Krtalić i Hana Marčetić, "Korištenje novinskih zbirki u informacijskim ustanovama za potrebe znanstveno-istraživačkog rada: Iskustva povjesničara i filologa", *Libellarium* 7, br. 2 (2014): 168.

edu/31119237/Trajna_pohrana_digitalnih_novina_primjeri_dobre_prakse_Digital_print_master_of_newspapers_long-term_preservation (pristupljeno 11. studenog 2019.).

19. Proleksis enciklopedija. "Periodična publikacija (periodika)". Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 2012. <http://proleksis.lzmk.hr/41376/> (pristupljeno 13. listopada 2019.).

20. Ravlić, Slaven, ur. "Časopis". U: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13196> (pristupljeno 22. svibnja 2020.).

21. Sabor Socijalističke Republike Hrvatske. "Zakon o muzejskoj djelatnosti", 28. ožujka 1977. *Narodne novine* 12/1977.

22. Sirovica, Filomena. "Digitalizacija arheološke terenske dokumentacije Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu* 49 (2016): 281-301.

23. *Stare hrvatske novine*, portal digitaliziranih novina. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx> (pristupljeno 12. studenog 2019.).

24. Stipanov, Josip. "Stanje, problemi i perspektive obveznog primjerka u Hrvatskoj". *Knjižničarstvo, glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje i Srijema* 1 (1997): 35-46.

25. Stipčević, Aleksandar. "Obvezni primjerak između kulture i cenzure". *Knjižničarstvo, glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje i Srijema* 1 (1997): 9-16.

26. Šojat Bikić, Maja. "Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku". *Muzeologija* 50 (2013): 17-516.

27. Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora. "Zakon o muzejima", 16. listopada 1998. *Narodne novine* 142/1998.

28. Sabor Narodne Republike Hrvatske. "Zakon o muzejima", 7. prosinca 1960. *Narodne novine* 49/1960.

29. Sabor Narodne Republike Hrvatske. "Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o muzejima", 18. veljače 1965. *Narodne novine* 6/1965.

30. Sabor Narodne Republike Hrvatske. "Zakon o muzejima (pročišćeni tekst)", 13. svibnja 1965. *Narodne novine* 19/1965.

Prilježeno: 15. ožujka 2021.

NEWSPAPER RECORDS IN THE MUSEUM PRACTICE: POSSIBILITIES OF THE DIGITAL AGE

The paper defines newspaper records and their role in museum practice as part of the secondary documentation. Optimization possibility in newspaper record gathering methods is considered through collaboration with libraries and publishers. Publishers are required to deliver legal deposits of published material to libraries, which will, at some point, need to be digitized.

This practice makes for the unnecessary waste of time and resources considering the fact that the most of today's publications are originally produced in digital form. The paper presents an overview of a legal system surrounding legal deposits and digital print masters as well as their possible use for the museum newspaper records.

34 Jadranka Belevski, Natalija Čop, Goran Zlodi, „Hemeroteka i povezani dokumentacijski fondovi: od stručne obrade do krajnjeg korisnika u mrežnom okružju”, u: *Zbornik 1. i 2. skupa muzejskih dokumentarista Hrvatske*, ur. Dubravka Osrečki-Jakelić i Borut Križ (Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2017.), 86, 98.

35 O sustavima pretraživanja digitalnih novinskih arhiva vidjeti u: Alison Jones, *The Many Uses of Newspapers*, Technical Report for IMLS Project “The Richmond Daily Dispatch”, 2005., <http://dlxs.richmond.edu/d/ddr/docs/papers/usesofnewspapers.pdf> (pristupljeno 11. svibnja 2020.), 37.

36 Pigac i Rudomino (Sonja Pigac i Ingeborg Rudomino), „Trajna pohrana digitalnih novina: primjeri dobre prakse”, 2016., https://www.academia.edu/31119237/Trajna_pohrana_digitalnih_novina_primjeri_dobre_prakse_Digital_print_master_of_newspapers_long-term_preservation (pristupljeno 11. studenog 2019.) smatraju kako je postojeća suradnja između knjižnica i nakladnika vezana za pohranjivanje obveznih primjeraka dobar temelj i za uspostavu obveze pohrane digitalnih tiskarskih matrica u nacionalnoj ustanovi. Njihovo istraživanje u sklopu projekta *Long-term preservation of the national publishers' digital print masters (EU24)* trebalo bi skrenuti pozornost na stajališta nakladnika i mogućnosti pohranjivanja digitalnih matrica u nacionalnu ustanovu.